

מראי מקומות- סנהדרין ל"ג

וע"ש עוד באריכות בנפק"מ בין ב' ביאורים אלו בפטור מומחה.

(ג) **אם הי' מומחה לב"ד פטור מלשלם- ע'**
בש"ך (חו"מ כ"ה, י"ג, אות ב') שכ' דכל היכא דאמר' דפטור מתשלומין משום שהוא מומחה, הרי הוא צריך לברר שהוא מומחה, ולא כל כמיני' לומר "מומחה אני", ולא אמר' בזה המע"ה, אלא אדרבה, הוא צריך להביא ראיה דמומחה הוא. וע' בקצות (שם, ד') שכ' דלפי שי' הרא"ש (שהבאנו לעיל) דטעם הפטור משום שקבלוהו עליו, א"כ אפי' ראיה לא מהני, שהרי צריך להיות הדבר מפורסם שהוא מומחה, ולכן שיך לומר דכשקבלו עליהם ידעו שהוא מומחה, אבל בלא"ה לא שיך קבלה בכלל. ואף אם פטור משום דאנוס הוא, כ' הקצות דלפי מש"כ התמים דעים דמה שצריך הדין לשלם, היינו משום שיש בו יראת שמים ומודה שטעה (ולכן אינו אומר הראוני שדנתי שלא כהלכה, וכו'), לכאור' יש לו מגו, שהי' יכול לומר שלא טעה, וא"כ למה אין מאמינין לו שהוא מומחה ופטור. וע"ש מש"כ לפקפק בכלל בדברי התמים דעים, אבל כ' דק' לחלוק עליו, וא"כ לכאור' צ"ע דברי הש"ך לדבריו.

(ד) **כאן שיש גדול הימנו בחכמה ובמנין, וכו'-**
כ' הנמוקי יוסף (י: בדפי הרי"ף) דכיון דלא אמר הגמ' "אלא" א"ר נחמן, משמע דלא אתי לאפלוגי אדר' יוסף, ובאמת אפשר דר' יוסף נמי ה"ק, כאן במומחה, לאו בדין זה קאמר, אלא כוונתו לומר שיש גדול הימנו, וכאן בשאינו מומחה, היינו לומר שאין גדול הימנו. וכ' הש"ך (חו"מ כ"ה, י"ד, אות ו') שאין הדעת סובלת ביאור זה, אלא דגם לפי ר' נחמן יש חילוק בין מומחה לשאינו מומחה, והכי פי' דשמעתין, דר' נחמן לא הי' רוצה ליישב דמתני' דכאן מיירי בשיש גדול הימנו, דהא לכאור' גם המשנה בבכורות מיירי כשיש גדול הימנו, ועי"ז יודע דטעה בשיקול הדעת. ולכן כ' דמתני' דהכא מיירי במומחה ובשיש גדול הימנו, ולכן אם נודע שטעה ע"י הגדול הימנו, אז מחזירין הדין. אבל אם נודע

(א) **כאן במומחה, כאן בשאינו מומחה- פרש"י,**
 במומחה יש בו כח לחזור, ולא מצי למימר לי' בעל דין, אנא כי טעמא קמא דידך עבדינא, אבל בשאינו מומחה, מצי אמר לי' מי יימר דטעמא בתרא דידך עיקר, דלמא קמא עיקר ובהאי הוא דטעית. אולם ע' ברי"ף (י: בדפיו) שכ' להיפוך, דכי קתני מחזירין בשאינו מומחה, ובמומחה אמר' דמה שעשה עשוי ומשלם מביתו. ולפי"ז, קו' הגמ' בהמשך הוא על מה דאמר' דהמומחה צריך לשלם, דהא מבואר דמומחה לב"ד פטור מלשלם, ותי' דהיכא שיש גדול ממנו, אז חייב לשלם, אבל היכא שאין גדול ממנו, פטור מלשלם. והק' הרא"ש (ה') מהא דא"י בהמשך הגמ' דר' עקיבא אמר לר' טרפון פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור וכו', הרי ר"ע ושאר גדולים היו גדולים מר' טרפון ובמנין, וא"כ למה יפטר, ולכן כ' דהנכון כפרש"י. וע' בהג' הב"ח על הרי"ף (אות ה') שכ' ליישב שי' הרי"ף, דשאני הא דר' טרפון דקיבלוהו עליהו, וגם הי' סמוך, ולכן הי' פטור לכ"ע, ע"ש באריכות.

(ב) **אם הי' מומחה לב"ד פטור מלשלם- פרש"י,**
 משום דכיון דמומחה הוא, מזלא בישא דההוא גברא גרם לי' למטעי. ומבואר מדברי רש"י דמה שהמומחה פטור הוא מטעם אונס, שהי' נאנס מלפסוק כהוגן. וע' בקצות (כ"ה, ו') שהביא מח' הראשונים בזה, דדעת הרא"ש (סי' ה') הוא דמה שהמומחה פטור הוא משום דקבלוהו, והיינו משום דכיון דאפי' אם לא קבלוהו הי' יכול לדונם על כרחם, א"כ היכא דקבלוהו על כרחך הי' הקבלה לפוטרו מלשלם. וכ' דמהאי טעמא גם אם קבלו ג' הדיוטות עליהם פטורים מלשלם. אבל הביא מבעל המאור (י: בדפי הרי"ף) דמה שהמומחה פטור הוא משום דאנוס הוא, ולכן אפי' אם קבלוהו עליהם ג' הדיוטות, מ"מ חייבים לשלם. וכ' הקצות דנראה דלפי בעה"מ אפי' אם לא קבלוהו בפירוש, מ"מ יהי' פטור מלשלם, דאין הקבלה גורם הפטור, אלא משום דדן בלא כפי", וכל שדן בלא כפי', אנוס הוא ופטור.

למה צריך קרא דנקי אל תהרג לומר דמחזירין אותו לזכותו, הא פשוט הוא. ותי' דבלא קרא דנקי אל תהרג, הוי מוקמינן קרא דצדיק אל תהרג לומר דמחזירין לזכות, וה"א דבלא קרא באמת אין מחזירין, כיון דכבר נפסק הדין, וגם בדיני ממונות אין מחזירין, כיון דכבר נפסק הדין. ולכן כתי' נקי ג"כ, וא"כ קרא דצדיק ע"כ אתי להורות שאין מחזירין לחובה, וכיון דמצרכינן קרא לזה, ע"כ מוכח דבלא קרא ה"א דמחזירין, וכיון דאפי' לחובה מחזירין בדיני נפשות בלא קרא, כ"ש דמחזירין בדיני ממונות, וא"ש דמצרכינן תרי קראי.

(י) **וחילופא למסית- אולם ע' במנחת חינוך (תס"ב, י"ב), שכ' בשם ספר משנת חכמים, דלענין דבר שהצדוקין מודים בו, כמו דמחזירין לחובה בדיני נפשות, כן מחזירין לזכות במסית. וכ' המנ"ח דזה פשוט הוא, דהא כיון דהצדוקין מודין בו, א"כ אי"ז דין כלל, וא"כ ודאי מחזירין אותו. וע"ע שם שכ' דלענין שאר ענינים שמבוארים בדיני נפשות להקל, נוהגים גם במסית, ואין לנו רק מה שמפורש בש"ס. אולם ע' בהגהות הגרי"פ שם שציין למש"כ בר' יונה בסוגיין, דגם לענין דברים אחרים אמרי' דחילופא במסית, וכ' הגרי"פ לתמוה על ר' יונה מהתוספתא בסוף פרק י'.**

(יא) **חייבי גליות אתיא רוצח רוצח, וכו'- הק' הערוך לנר, כיון שאין ג"ש למחצה, א"כ למה ילפי' דוקא דין זה דמחזירין לזכות ולא לחובה, ולא ג"כ לענין שאר דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות שהוזכרו במתני'. ותי' דענין ג"ש דרוצה ורשע לא שייך אלא לאחר גמר דין דגלות ומלקות, או לענין גמר דין, שהרי קודם הגמר דין לא נקרא רוצח או רשע, ולא נכלל כלל בהג"ש. ולכן, לענין שסותרין מחובה לזכות, דהיינו לאחר שכבר נעשה רוצח ורשע, או שאין סותרין מזכות לחובה, דהיינו לגמור דינו לחובה, ולעשותו רוצח ורשע, זה שפיר ילפי' בג"ש, אבל בכל הני דמתני', שהם קודם גמר דין, ולא שייכי כלל לענין רשע ורוצח, בזה לא אמרי' הג"ש, וע"ש עוד בביאורו.**

מעצמו שטעה, דהיינו שאין גדול הימנו, אז פטור מלשלם. ואם לא הי' מומחה, ונודע ע"י גדול הימנו שטעה, אז מה שעשוי עשוי וישלם מביתו. וע"ש עוד בביאור סוגיין, ובמש"כ שם דבאמת ר' יוסף ור"נ לא פליגי, וצריכי להדדי.

(ה) **ר' ששת אמר כאן שטעה בדבר משנה, וכו'- ע' בש"ך (ח"מ כ"ה, י"ד, אות ג') שכ' דכ"ע מודו לר' נחמן שיש חילוק בין שיש גדול הימנו או לא, וכ"כ בשם הרא"ש, וע"ש מש"כ עוד בזה.**

(ו) **הלכה חמורך טרפון- הק' הבן יהודע, הא ר' טרפון עשיר גדול הי', ולכן לכאור' לא הי' צריך למכור חמורו כדי לשלם. ועוד, למה נקיט חמור דוקא. ותי' דבאמת כוונת ר' טרפון היתה למכור חמורו ממש ולשלם עי"ז, כדי שיהי' דבר זה בזכרונו ולא ישכחנו, ובזה עושה סייג לעצמו שלא יורה שום דבר מדעתו. ולכן חשב בדעתו למכור חמורו החשוב שהוא מיוחד לו לרכוב עליו תמיד כשיצטרך לרכוב.**

(ז) **ואי איתא, לימא לי' טועה בדבר משנה אתה, וטועה בדבר משנה חוזר- הק' המהרש"א, לפי מש"כ הרא"ש דר"ע ודבריו היו גדולים מר' טרפון, א"כ יש להק' מסוגיין גם למש"כ ר' יוסף ור"נ לעיל, דאם איתא דמחזירין בגדול הימנו, א"כ לימא לי' ר"ע הכי דחוזר, וכ' שיש ליישב (וע' מש"כ הש"ך שהבאנו לעיל [אות ה']) ליישב קו' המהרש"א שם ע"פ מש"כ שם).**

(ח) **טימא את הטהור, דאגעי בי' שרץ- הק' הקצות (כ"ה, ט'), אם אגע בי' שרץ, א"כ מה שייך שוב לומר מה שעשה עשוי, הרי הכל טמא ודאי הוא, ומה שייך עוד דבר לעשות. ותי' דמיירי דנגע שרץ במקצתו, ומשום זה יפה כח הדיין, ועי"ז קם דינא בכולו.**

(ט) **ת"ל נקי אל תהרוג- הק' הערוך לנר, מאחר דלענין דיני ממונות אמרי' דיכול להחזיר הדין בין לזכות ובין לחובה, ואין צריך קרא לזה, וגם בדיני נפשות צריכין קרא דצדיק אל תהרג לומר דאין מחזירין אותו לחובה, א"כ**

(יב) אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו, זיל קרי בי רב הוא- העיר הברכת אברהם, הא לכא' מה שטעה בדבר שצדוקין מודין בו מחזירין לחובה, היינו משום דלאו דינא הוא. אבל לכא' זהו ג"כ הביאור בהא דמומחה שטעה בדבר משנה מחזירין הדין, משום דלאו דינא הוא, וא"כ מ"ש דהתם אמרי' אפי' דבר משנה, וכאן רק דבר שהוא בכתב בפירוש, שהצדוקין מודין בו. וכ' דצ"ל דכיון דכתי' ונקי וצדיק אל תהרג, א"כ ע"כ אמרה תורה דאף דבר דמצד גדרי דיני ממונות היינו מחזירין הדין, מ"מ לענין דיני נפשות אין מחזירין הדין. אבל עכ"ז צ"ע, מהכ"ת לחדש עוד גדר של דבר שהצדוקין מודים בו, ולומר דבזה אף בדיני נפשות מחזירין. וכ' דצ"ל דמסברא אמרי' כן, דדבר זה אין לו תורת פסק דין כלל, ולכן ודאי מחזירין הדין אף בדיני נפשות. וע"ש מש"כ עוד ביאור בסוגיין בדעת היד רמה.

(יג) נימא מתני' ריב"י היא ולא רבנן, וכו'- כ' הר"ן דמה דאמרי' כן, אי"ז משום דתנינן דבדיני ממונות הכל מלמדין זכות, דהא י"ל דכ"ע מודו לזה, והא דמפקי מתני' משי' רבנן, היינו רק משום דמתני' בדיני נפשות מיירי, ואמרי' דעדים אינם יכולים ללמד זכות בדיני נפשות, ומשום שיש להם נגיעות. אבל בדיני ממונות, י"ל דכ"ע מודו דיכולים לומר סברות לכאן ולכאן, משום שאין להם נגיעות כ"כ לענין הזמה, כמו שיש להם בדיני נפשות. אבל הביא מהרמב"ן דאין חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות בענין זה, ולשי' רבנן דס"ל דאין שומעים לעדים לענין דיני נפשות, כן לענין דיני ממונות.